

Sari Vanhanen

YTM, väitöskirjatutkija
Jyväskylän yliopisto, sosiologia

Turvallisuutta toisin sanoin? Poliisi ja yhteisöt vuorovaikutusta rakentamassa

Asiasanat: poliisi, monialainen yhteistyö, kaksisuuntainen kotoutuminen, arjen turvallisuus.

Syksystä 2015 lähtien Suomessa on käyty monitahoista keskustelua paitsi maahanmuuton perusteista ja turvapaikanhakijatilanteesta, myös poliisin roolista tässä yhteiskunnallisessa muutostilanteessa. Heihin liittyen keskustelunaiheet ovat vaihdelleet katuvalvonnasta ihmisoikeuksien turvaamiseen tai turvapaikkaprosessin aikajänteen myötä syntyviin odotuksiin, toiveisiin ja mahdollisiin turhautumisiin. Esiin ovat nousseet niin yksilöiden kuin yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvät kysymykset, jotka ovat keskeisesti poliisityön ydintä.

Samalla tätä keskustelua voidaan pitää yhtenä esimerkkinä siitä, millä tavoin mielikuvaa poliisista viranomaistoimijana rakennetaan. Yhtäältä kyse on oletuksista ja käsityksistä, joita poliisityöhön latautuu ulkopuolisten mielisä. Toisaalta, juuri erilaiset mielikuvat, asenteet ja ennako-oletukset ovat työskentelyn lähtökohdina yhteisölähtöisessä poliisityössä, jota tehdään paikallisena, monialaisena yhteistyönä eri toimijoiden, myös esimerkiksi eri kieli- ja kulttuuritaustaisten yhdistysten tai uskonnollisten yhteisöjen kanssa. Yhteistyön tavoitteena on vahvistaa molemminpuolista luottamusta kasvokkaisen kohtaamisen ja keskustelun kautta. Suoran kontaktin ja vuoropuhelun avulla pyritään muokkaamaan mahdollisia kielteisiä asenteita poliisia tai yleisesti viranomaisia kohtaan. Yhteisölähtöinen toiminta on osa nk. *ennaltaestävää työtä* (poliisin käyttämä termi ennalta ehkäisevästä työstä), jota poliisi tekee yhteistyössä eri osapuolten

kanssa koetun turvallisuuden vahvistamiseksi sekä yhteistyösapuolen itsensä nimeämien ongelmakohtien ratkaisemiseksi.

Vastaavalla tavalla *monialainen yhteistyö* nähdään keskeisenä työmuotona kotouttavassa työssä. Monialaisuudella korostetaan erityyppisten toimijoiden osallistumista, jolloin viranomaisten rinnalla mukana on yhdistys- ja järjestökentän, eri kieli- ja kulttuuritaustaisten tai uskonnollisten yhteisöjen sekä myös yksityisen sektorin edustajia. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010, 31–32§). Taustalla on ajatus kehittää ja arvioida yhdessä eri toimijoiden kanssa paikallisia, asukkaiden kannalta tarkoitustenmukaisia palveluita sekä näiden toteutusta.

Yhteistyötä luonnehtii proaktiivinen, ennaltaehkäisevä työote. Tavoite on edistää kokonaisvaltaista tilannekuvaa ja vuoropuhelua eri toimijoiden kesken. Vastaava tavoite nivoutuu kiinteästi yhteisölähtöiseen poliisitoimintaan, jossa yhteistä turvallisuutta rakennetaan sen pohjalta, mitkä kysymykset tai huolenaiheet nousevat esiin kyseisen yhteisön kokemuskentästä. Ennalta määritetyn agendan tai ongelman sijaan työtä luonnehtii vastavuoroinen, dialoginen työote. Tämä puolestaan edellyttää keskustelevaa poliisikulttuuria sekä johdon että kenttätason tekijöiltä. Lisäksi on todettu, että onnistuminen vaatii aikaa ja tiettyä joustavuutta, jotta *molemminpuolinen ymmärrys* tilannekuvasta sekä yhteistyön tavoitteista selkiytyvät.

Luottamuksen haasteita poliisityössä

Poliisi toimii yhtenä viranomaisena hyvien etnisten suhteiden rakentamisessa ja edistämisenä. Luottamusta poliisiin pidetään arvokkaana sekä yhteiskunnan että yksilön kannalta; vahvan luottamuksen katsotaan perustuvan toimivan yhteiskuntarakenteen ja ennakoitavuuden pohjalta.

Ajatellen poliisityön moninaisuutta ja muuttuvia tilanteita, luottamukseen latautuu erityisiä odotuksia sekä kasvokkaisuudessa kentieskin, että myös suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Yleisen järjestyksen ylläpitämisen sekä ihmisten suojelun ja auttamisen taustalla on pyrkimys turvata avoimen yhteiskunnan toiminta. Poliisilla legitimiinä turvallisuusviranomaisena on oikeus voimankäyttöön samalla kun poliisityön tavoitteena on turvata ihmisten yhteistä vapautta.

Yhteiskunnan heterogeenisuus ja monimuotoisuus haastavat kysymystä luottamuksen suhteen yhä enemmän. Yhtäältä luottamus näyttäytyy tietyllä tavoin vastakuvana, institutionalisoituneen epäluottamuksen ja skeptisyyden muotona suhteessa kansalaisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että poliisin yhteiskunnallinen rooli on valvoa, kontrolloida ja seurata kansalaisten toimintaa, vaikka samalla kyse on luottamuksen rakentamisesta. Toinen luottamuksen ulottuvuus voidaan nähdä "organisatorisena puskurivyöhykkeenä" luottamuksen ja uskottavuuden välimaastossa. Tällöin erityisesti ylempät poliisijohtajat kohtaavat julkisuuden suhteessa poliittisen keskustelun ja tiedotusvälineiden todellisuuteen, mikä on muuttunut yhä vaikeaselkoisemmaksi ja vaativammaksi.

"Jotain uutta, vanhaa, lainattua – ja sinistä"

Tekeillä oleva väitöskirjatutkimukseni tarkastelee poliisin työn näkökulmasta monialaista yhteistyötä, joka liittyy kotoutumisen edistämiseen ja osallisuuden vahvistamiseen suomalaisessa kontekstissa. Laadulliseen haastatteluaineistoon perustuvan aineiston pohjalta voi todeta, että edellä kuvaillut luottamuksen ulottuvuudet heijastuvat myös paikalliseen poliisityöhön, ja osaltaan vaikuttavat taustalla yhteistyön toteutumiseen.

Kokemuspohjaisessa aineistossa tulee vahvasti esiin ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja arvokas kohtaaminen. Toimiva yhteistyö edellyttää tiettyä sitoutumista ja aikaresurssia. Toisaalta mainitaan mahdollisuus reagoida nopeasti ja toimia tilannekohtaisen arvion pohjalta.

Vaikka poliisi tekee yhteistyötä omasta viranomaisroolistaan käsin, pyrkimyksenä on

samalla edistää luottamusta paitsi poliisiin, myös yleensä eri viranomaistahojen yhdenvertaista ja objektiivista työskentelyä kohtaan. Tämä puolestaan voidaan nähdä eräänlaisena arjen kansalaisuuden rakentamisena myös eettis-moraalisessa mielessä; kasvokkaisten kohtaamisten kautta poliisi voi tarvittaessa vahvistaa yhteistyön eri osapuolten tietopohjaa esimerkiksi yksilön oikeuksiin ja velvoitteisiin tai yleiseen tapakulttuuriin liittyen. Toisaalta on nähty tärkeänä työn rajaaminen oman ammatillisen asiantuntemuksen pohjalta. Toimiva yhteistyö muiden viranomaistahojen ja ammattilaisten välillä nähdään merkityksellisenä, joskin myös edelleen kehitettävänä osana omaa työtä.

Huolimatta siitä, että valtaosalla maahanmuuttajataustaisesta väestöstä oleskeluperusteena Suomessa on jokin muu kuin humanitääriset syyt, on eri tahoilla todettu, kuinka artikkelin alussa mainittu muutostilanne havahdutti eri viranomaiset uudella tavalla arvioimaan omaa työtään ja osaamistaan sekä mielekkäitä palvelumuotoja kotouttavan työn näkökulmasta.

Yhtä lailla poliisin työ on edellyttänyt uudelleenarviointia tässä tilanteessa. Tämä näkyi muun muassa parhaillaan laadittavassa sisäisen turvallisuuden strategiassa, jonka tavoitteena on "hyvä elämä, turvallinen arki" kaikille. Miten tämä toteutuu ja kuinka sitä luodaan, jää haasteena elämään: millä tavoin osaamme rakentaa yhteistä arjen turvallisuutta uusin silmin ja toisin sanoin?

Kirjallisuus

- Bauman, Zygmunt (2001). *Community. Seeking Safety in an Insecure World*. Polity Press.
- Björk, Micael (2012). *Fem punkter om polisen och tillitens flyktiga natur*. Björgren Cuadra, Carin & Ola Fransson (toim.), *Tillit och förtroende. Ständiga utmaningar för professionella*. Gleerups, 109–130.
- Brubaker, Rogers (2015). *Grounds for Difference*. London, Harvard University Press.
- Himberg, Kimmo (2017). *Sisäisen turvallisuuden strategiahanke*. Puheenvuoro Muuttuva Suomi – Turvallisempi Suomi, valtakunnallinen turvallisuusseminaari. 25.1.2017, Turku. Saatavilla: <http://intermin.fi/ajankohtaisia/seminaarit/turku-2017>. Luettu 14.2.2017.
- Jukarainen, Pirjo & Jari Taponen (2017). *Yhteisöpohjainen poliisityö turvallisuuden parantamiseksi*. Puheenvuoro Muuttuva Suomi – Turvallisempi Suomi, valtakunnallinen turvallisuusseminaari. 26.1.2017, Turku. Saatavilla: <http://intermin.fi/ajankohtaisia/seminaarit/turku-2017>. Luettu 14.2.2017.